

Hornero — národný vták Argentíny

Jozef Májsky

Medzi asi 220 druhmi spevavcov (pěvců) z juhoamerickej čel. hrnčiarikovité (česky hrnčiarikovité — *Furnariidae*) nachádzame viacero staviteľov, ktorí si budujú hniezda z blata a rastlinného materiálu. Určite najznámejším spomedzi nich je hrnčiarik hrdzavý (hrnčiarik prostý — *Furnarius rufus*), ktorý obýva značnú časť Južnej Ameriky od Bolívie cez južnú Brazíliu, Uruguay, Paraguay až po centrálnu Argentínu. Už druhový názov tohoto asi ako drozd veľkého vtáka (19–21 cm) naznačuje, že v jeho sfarbení dominujú hnedé až hrdzavohnedé odtiene. Chrbát (hrbet) má tmavohnedý, smerom k hrdzavému chvostu (ocas) až hrdzavohnedý, brušná strana je svetlejšia, hrdlo býva belavé. Sexuálny dimorfizmus nie je u tohoto druhu vyvinutý.

Hrnčiarik hrdzavý žije predovšetkým v nížinách a pahorkatinách, najviac mu vyhovuje otvorená krajina s rozptýlenými skupinami stromov, nevyhýba sa ani niektorým plantážam a taktiež ľudským sídlam. Pôvodne hniezdil na starších, často suchých stromoch, veľmi dobre sa však prispôbil modernej civilizácii a dnes si s obľubou stavia svoje typické hlinené hniezda na stĺpoch elektrických vedení, prípadne stĺpoch oplození, ale aj na budovách. Na základe vlastných skúseností z Argentíny a Paraguaya musím upresniť, že mu vyhovujú len elektrické stĺpy s drevenými priečnymi konštrukčnými prvkami, na betónovom podklade boli jeho hniezda len výnimočne. Prečo je tomu tak, presne neviem, snáď hniezdo zlepené z blata, ílu a stebiel tráv, prípadne aj zvieracieho trusu, najlepšie prilie k vekmi osvedčenému podkladu — drevu. Určitú úlohu môže zohrávať aj tá skutočnosť, že drevo sa na slnku tak nerozspáli

ako betón. Vzhľadom na materiál, z ktorého si hrnčiarik hrdzavý buduje svoje hniezdo, volajú ho v Brazílii João de barro — hlinený Ján. Argentínčanom zas jeho okrúhla stavba pripomína tradičnú hlinenú pec na pečenie chleba alebo aj pálenie tehál, preto ho pomenovali hornero (pekár i tehlar — cihlar) a poznajú ho tu už aj deti, pretože je argentínskym národným vtákom — El Pájaro Nacional Argentino. Podľa indiánskej mytológie naučil hrnčiarik hrdzavý ich predkov stavať príbytky a pripravovať potravu v peci, preto si tohoto operenca nesmierne vážia a táto úcta k nemu sa preniesla aj na prisťahovalcov, ktorí mu neničia jeho pracne vybudované hniezdo.

Na jeho stavbu je treba zobákom priniesť až 2 tisíc dávok blata, preto je pochopiteľné, že sa pri jeho budovaní podieľajú obaja budúci rodičia. Popudom k začatiu staviteľských prác je príchod obdobia dažďov, ktoré rozmočia vysušenú pôdu a zabezpečia tak dostatok stavebného materiálu. Keďže ide o južnú pologuľu, ťažisko hniezdenia spadá na mesiac december až marec (prosinec až březen). Začiatkom r. 2006 som mal možnosť pozorovať v Argentíne viacero rozostavaných hniezd tohoto hrnčiarika, bohužiaľ celý proces výstavby jedného hniezda od začiatku do konca sa mi nepodarilo zdokumentovať, pretože môže trvať 5–20 dní a toľko času som nemal. Spočiatku sa hniezdo podobá miske, prípadne kolíske, nakoľko jeho steny nerastú rovnomerne. Postupne sa hniezdo kopulovito zužuje, až je napokon hore uzavretá klen-

Typické guľovité hniezdo hrnčiarika hrdzavého (F. rufus) na suchom strome ♦ *Prierez hniezdom hrnčiarika hrdzavého. Orig. J. Májsky podľa K. Štátného a kol. (1999)*

Hrnčiarik hrdzavý (hrnčiarik prostý — Furnarius rufus) si hľadá potravu hlavne na zemi. Snímky J. Májskeho

ba. Na pomerne malé vtáky ide o úctyhodný výkon — hniezdo má priemerne dĺžku 30 cm, výšku 25 cm a jeho hmotnosť sa pohybuje medzi 3,5–5,5 kg. Dovnútra vedie celkom malý, zahnutý bočný vchod (9 cm vysoký a 4 cm široký), ktorý ústi do predsiene — prvej komory. Tú od hniezdnej dutiny vystlanej perím a trávou oddeľuje priečka s malým otvorom, ktorá zabráni väčšine predátorov, aby sa dostali k vajciam, resp. mláďatám. Túto dômyselnú prekážku však dokážu prekonať niektoré druhy juhoamerickej hniezdnych parazitov — kukučka žihaná (*Tapera naevia*) i trupíalovec (vlhovec modrolesklý — *Molothrus bonariensis*). K znáске hrnčiarika hrdzavého, ktorú tvorí obyčajne 3–5 vajec, tak po takejto nechcenej návšteve pribudne aj „kukučie“ vajce a rodičom starosť o cudzie mláďa, ktoré zlikviduje ich vlastné potomstvo.

Inkubácia a kŕmenie mláďat trvá približne mesiac. Potravu pre mláďatá, ale aj pre vlastnú obživu, hľadajú hrnčiariky hrdzavé predovšetkým na zemi, kde lovia drobné bezstavovce — červy, pavúky a rôzne hmyz. V období nedostatku tejto potravy sa živia aj semenami. Patria k značne synantropizovaným juhoamerickej druhom spevavcov, bežne ich stretáme v parkoch, kde pobejú po zemi, podobne ako u nás drozd čierny (kos čierny — *Turdus merula*). Juhoamericani majú radi tieto hrnčiariky aj pre ich pekný, zvonivý spev.

Je pozoruhodné, že hornero investuje do výstavby svojho pevného hniezda, ktoré vraj vydrží v prvom roku tlak až 200 kg, každoročne značné množstvo energie a staré hniezdo prenechá iným druhom vtákov. Údaje v ňom hniezdia niektoré druhy lastovičiek, čo nemôžem z vlastnej skúsenosti potvrdiť. Hlinená stavba vydrží až päť rokov, postupne sa ale rozpadá pod vplyvom poveternostných podmienok, hlavne dažďa. U väčšiny starších hniezd som si všimol, že sú plné dierok, akoby boli rozstrieľané brokami. Takáto deštrukcia im v Argentíne určite nehrozí, drobné otvory v hlinených stenách hniezd sú výsledkom činnosti niektorých druhov blanokrídleho hmyzu, ktorý je viazaný na tieto špecifické stavby.

V našom stredoeurópskom priestore zvykneme vyhlasovať „vtáka roka“. Snáď by nebolo na škodu, keby sme podľa vzoru Argentíny oficiálne stanovili aj operenca s prívlastkom „národný“.

